

Observatori Local

IDEES GLOBALS PER AL GOVERN LOCAL

Observatori Local. Idees Globals per al Govern Local és una publicació
d'Observatorio de las Ideas S. L. dirigida especialment al món local.

COORDINACIÓ EDITORIAL

Elena Costas, doctora en Economia i fundadora de KSNET

EQUIP DE RECERCA:

Josep Antoni Báguena
Jordi Baltà
Lluís Camprubí
Joan Frigols
Eduard Güell
Benjamín Augusto López
Lluís Medir
Luis Martín
Pol Morillas
Andreu Orte
Esther Pano
Bárbara Pons
Carles Rivera
Jordi Rosell
Paula Salinas
Elisa Stinus Bru de Sala
Mariona Tomàs
Francesc Trillas
Joan-Josep Vallbé
Ferran Vallespinós

EDITA

Observatorio de las Ideas S. L.

PRESIDENT

Daniel Fernández

PRESIDENT DEL CONSELL EDITORIAL

Isaías Taboas

CIF B65855868

Diputació, 262, 2n1a 08007
Barcelona Tel. 93 494 97 20
www.observatoriodli.com
ISSN: 2339-9562
D. Legal B. 3419-2024

Observatori Local

IDEES GLOBALES PER AL GOVERN LOCAL

| IDEES D'INTERÈS |

EL COST POLÍTIC DE LES MESURES VERDES: EL CAS D'ITÀLIA

Ressenya de **Pilar Sorribas** sobre «The Political Consequences of Green Policies: Evidence from Italy».

COLOR POLÍTIC, GÈNERE I SERVEIS D'EDUCACIÓ I DE CURA INFANTIL

Ressenya d'**Ariane Aumaitre** sobre «Does Local Political Representation Affect the Child-care Coverage Rate in Austrian Municipalities?».

CAUSES LOCALS I IMPLICACIONS GLOBALES DE LA REGULACIÓ DE L'ÚS DEL SÒL

Ressenya de **María Sánchez** sobre «Local Causes and Aggregate Implications of Land Use Regulation».

ELS EFECTES DE FIXAR OBJECTIUS REGIONALS SOBRE LA GENERACIÓ DE RESIDUS DOMÈSTICS

Ressenya de **Llorenç B. Femenias** sobre «The Effects of Regional Goal Setting on Household Waste».

| LLIBRE DESTACAT |

UNA CIUTAT ON VIDA, FEINA, SERVEIS I OCI ESTIGUIN A PROP

Ressenya de **Juan Echániz** sobre *La revolución de la proximidad. De la «ciudad mundo» a la «ciudad de los quince minutos»*, de **Carlos Moreno**

Benvolguts lectors,

Després d'una edició especial, ens endinsem en l'estiu amb un nou número d'*Observatori Local* amb la intenció, com sempre, d'oferir propostes i de divulgar nous projectes que puguin millorar la nostra societat, especialment, en l'àmbit local.

En primer lloc, estudiem el cost polític que suposen les mesures verdes, en el cas d'Itàlia, a partir d'una mesura adoptada a la ciutat de Milà l'any 2018, segons la qual es restringia la circulació dels vehicles més contaminants. En segon lloc, analitzem en quina mesura existeix, si n'hi ha, una relació entre la representació política local i la provisió de serveis d'educació i de cura infantil, basant-nos en dades d'Àustria. Els resultats del treball conclouen que la taxa de cobertura pública als municipis del país es veu influenciada tant pel color polític dominant com per la major o menor presència de dones als òrgans de govern.

En tercer lloc, presentem un article on s'estudien les estrictes regulacions de l'ús del sòl en algunes ciutats dels Estats Units i quins són els seus efectes sobre l'economia del país (i com es poden mitigar). I, per acabar, aportem un estudi, basat en dades del Japó, en el qual es demostra que fixar objectius de reducció de residus alimentaris suposa un canvi en el nombre de residus domèstics.

Per acabar, el nostre llibre destacat del trimestre: *La revolución de la proximidad*, de Carlos Moreno. L'autor promou un model de ciutat on les necessitats bàsiques es puguin satisfer de forma local, de manera que es minimitzin els desplaçaments i es fomenti una relació entre la ciutadania i el seu entorn. És el que s'anomena «dret a viure a la ciutat», que, des d'un enfocament multidisciplinari i humanista, prioritza la proximitat, l'ecologia i la participació ciutadana.

Confiam que aquests continguts siguin del vostre interès, i aprofitem l'avinentsa per desitjar-vos un molt bon estiu,

L'editor

EL COST POLÍTIC DE LES MESURES VERDES: EL CAS D'ITÀLIA

- **Publicació:** «The Political Consequences of Green Policies: Evidence from Italy», *American Political Science Review* (2024), 118 (1), p. 108-126. Disponible a: <https://www.cambridge.org/core/journals/american-political-science-review/article/political-consequences-of-green-policies-evidence-from-italy/4D76FEDA813739711DCB40E-C102744AF>
- **Autors:** **Italo Colantone** és professor de la Universitat Bocconi (Itàlia), igual que **Livio Di Lonardo** i **Marco Percoco**; **Yotam Margalit** és catedràtic de la Universitat de Tel-Aviv (Israel) i del King's College de Londres (Regne Unit).
- **Síntesi:** **Pilar Sorribas Navarro** és professora de la Universitat de Barcelona.

SÍNTESE DE LA IDEA

Aquest estudi analitza com repercuteix en el sentit del vot l'aplicació de polítiques ecològiques, a partir de l'anàlisi sobre la restricció de la circulació dels models de vehicles més contaminants en una zona de Milà, segons una mesura adoptada l'any 2018. El partit populista d'extrema dreta Lliga Nord (Lega Nord) s'hi va oposar enèrgicament, i, a partir d'aquell moment, va ser evident que la part de la ciutadania afectada per la prohibició de circular tenia moltes més probabilitats de votar aquest partit en les eleccions següents. Com a conclusió: és important valorar les conseqüències distributives quan es dissenyen polítiques ecològiques.

L'emergència climàtica és un dels principals reptes que afronta, actualment, la nostra societat. Per poder mitigar la magnitud del problema, cal implementar polítiques públiques de protecció del medi ambient, així com aprofitar els avenços tecnològics disponibles per a aquest fi. No obstant això, un dels principals reptes que planteja l'aplicació de mesures verdes és el seu eventual cost polític, ja que sovint desperten l'oposició d'una part de la societat. El rebuig inicial vers aquestes polítiques pot ser degut, en primer lloc, al fet que els seus costos es perceben com a immediats, mentre que els beneficis de la seva aplicació només es materialitzaran a llarg termini. Un altre argument que pot explicar la reticència social és la distribució desigual dels costos que se'n deriven. Sens dubte, conèixer quins factors provoquen el seu rebuig pot contribuir a millorar-ne el disseny i a augmentar la seva acceptació per part de la ciutadania.

En aquest sentit, el treball de Colantone, Di Lonardo, Margalit i Percoco estudia l'efecte que va tenir en el comportament electoral i en les actituds ambientals l'aprovació de la coneguda com a Àrea B a Milà, el juliol del 2018. Aquesta política va entrar en vigor el febrer del 2019, i va consistir en la creació d'una Zona de Baixes Emissions (ZBE) amb l'objectiu de millorar la qualitat de l'aire de la ciutat. En concret, es va restringir l'accés de certs models de vehicles contaminants en una àrea que cobreix el 70% de la ciutat, on resideix el 97% de la població. La prohibició es basava en les etiquetes mediambientals dels vehicles, en funció de la seva antiguitat. En paral·lel a les restriccions de circulació, l'abril del 2019 es va establir la sol·licitud d'un sistema de compensació econòmica per als propietaris dels vehicles afectats. La mesura va ser implementada per l'alcalde del Partit Democràtic, de centreesquerra, mentre que la Lliga Nord, formació populista d'extrema dreta, s'hi va oposar obertament.

Per poder estudiar els efectes d'aquesta política, els autors van realitzar una enquesta a un total de 1.073 persones propietàries de vehicles a Milà. El sondeig, que es va portar a terme el gener del 2021, incorporava preguntes sobre el comportament electoral i sobre les actituds dels enquetats en relació amb el medi ambient. Les respostes del grup de persones amb vehicles afectats per les restriccions (dièsel Euro4) es van comparar amb les dels propietaris de vehicles relativament similars (dièsel Euro5, gasolina Euro4, gasolina Euro5) però que encara no estaven afectats per la mesura.

La idea principal era analitzar l'estudi del vot en les eleccions al Parlament Europeu celebrades el juny del 2019, després de la implementació de l'Àrea B. Els resultats mostren que, de mitjana, la probabilitat de votar la Lliga –partit que, com ja hem dit, rebutjava la mesura– va suposar 13,5 punts percentuals més en el col·lectiu de persones que es van veure afectades per la mesura.

Els autors també van estudiar el canvi en la decisió de vot que es va produir en les esmentades eleccions respecte als comicis celebrats prèviament en el conjunt d'Itàlia (2018), en l'àmbit regional (2018) i en el local (2016). Aleshores van constatar que únicament les persones afectades per l'Àrea B van canviar la seva decisió de vot i van passar a votar la Lliga. Ho van fer, de mitjana, un 15% dels afectats. Amb tot, el canvi de vot no va ser un càstig a la formació que havia aprovat la mesura, el Partit Democràtic. Els que van canviar de parer havien votat en el passat el Moviment 5 Estrelles, Forza Italia o Germans d'Itàlia.

Aquesta alteració en el sentit del vot pot ser deguda a dos factors: bé per un canvi en les actituds sobre la importància de protegir el medi ambient, bé pels costos d'una determinada política verda que van recaure sobre un grup específic de persones. Segons l'estudi, l'Àrea B no va generar cap canvi en les actituds ambientals; aquestes es reflectien en les respostes a una sèrie de preguntes incloses en l'enquesta, referents a la compra de productes elaborats amb materials reciclats, la reducció del temps de dutxa, la utilització d'electrodomèstics en mode *eco* o l'elecció d'ampolles d'aigua reutilitzables. Així, l'anàlisi mostra que no hi ha cap diferència estadísticament significativa en els comportaments entre les persones afectades per l'Àrea B i les no afectades. En canvi, quan els autors van analitzar si l'efecte sobre la decisió de vot depenia d'haver rebut o no la compensació econòmica que es podia sol·licitar, van constatar que l'impacte només resultava significatiu per a aquelles persones que no van rebre res. Cal interpretar els resultats tenint present que, per obtenir la compensació, els afectats l'havien de demanar, de manera que hi va poder haver una selecció de persones que se'n van beneficiar.

En conclusió, els mecanismes de compensació poden tenir un paper molt important per augmentar l'acceptació social de les polítiques de protecció del medi ambient. Aquests mecanismes han de ser fàcils d'aplicar i s'han d'anunciar adequadament per tal que tota la població estigui informada sobre les possibilitats d'acollir-s'hi.

COLOR POLÍTIC, GÈNERE I SERVEIS D'EDUCACIÓ I DE CURA INFANTIL

- **Publicació:** «Does Local Political Representation Affect the Childcare Coverage Rate in Austrian Municipalities?», *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, vol. 30, n. 4, 2023, p. 1162-1185. Disponible a: <https://academic.oup.com/sp/article/30/4/1162/7324772>
- **Autora:** **Carmen Walenta-Bergmann**, investigadora doctoral a la Universitat Johannes Kepler de Linz (JKU, Àustria).
- **Síntesi:** **Ariane Aumaitre Balado**, consultora independent de polítiques públiques i investigadora de doctorat a l'Institut Universitari Europeu.

SÍNTESE DE LA IDEA

Aquest article analitza en quina mesura existeix, si n'hi ha, una relació entre la representació política local i la provisió de serveis d'educació i de cura infantil a Àustria. Els resultats conclouen que la taxa de cobertura pública als municipis es veu influenciada tant pel color polític dominant en els respectius consells locals com per la major o menor presència de dones en aquests òrgans de govern. Com a resultat general, s'observa que, amb una representació més gran de l'esquerra, així com amb un nombre més gran de dones, hi ha una major taxa de cobertura. Cal assenyalar, a més, que color polític i gènere són dos factors que interactuen entre si.

La provisió de serveis d'educació i cura per a la infància es considera una prioritat crucial a la Unió Europea des del Consell Europeu de Barcelona, que es va celebrar l'any 2002. En aquesta cimera, es van establir una sèrie d'objectius mínims de cobertura per als infants que encara no haguessin assolit l'edat escolar. Dues dècades més tard, i malgrat els nombrosos esforços realitzats per part dels diferents països amb el propòsit de millorar les polítiques familiars, encara persisteixen bretxes territorials significatives en la cobertura d'aquest tipus de serveis públics.

L'anàlisi en què es basa aquesta ressenya explora el cas específic d'Àustria, un país amb una estructura federal i unes polítiques locals dinàmiques que expliquen les importants diferències registrades en les taxes de cobertura de serveis d'educació i de cura infantil entre les diferents zones. Al llarg de l'última dècada, Àustria s'ha esforçat per posar-se al dia en aquesta matèria amb altres països europeus, però els resultats desiguals entre les seves regions i municipis continuen sent notables. Segons la base de dades que serveix de suport per a l'anàlisi, al municipi amb menys serveis de cura i educació per a la infància la taxa és tan sols del 0,8% entre els infants de 0 i 5 anys. Per contra, als municipis més ben valorats, el nivell de cobertura en aquesta mateixa franja d'edat arriba al 100%.

Cal assenyalar l'interès de l'estudi si considerem les similituds entre el context austríac i l'espanyol. Segons dades del Ministeri d'Educació, Formació Professional i Esports corresponents al curs 2021-2022, la mitjana estatal d'escolarització entre els nens i les nenes de 0 a 2 anys, que és del 42%, amaga diferències territorials importants: el percentatge oscil·la entre el 22% de Múrcia i el 54% del País Basc.

La investigació de Carmen Walenta-Bergmann es planteja fins a quin punt la representació política local, tenint en compte tant l'espectre ideològic dominant en els consells municipals com

qüestions de gènere, afecta la taxa de cobertura pública de cura infantil als municipis austríacs. Es basa en un conjunt de dades longitudinals úniques que inclouen 1.789 localitats del país entre els anys 2003 i 2018. Després d'utilitzar diversos models anomenats de regressió jeràrquica, els resultats mostren un clar efecte positiu tant de la participació de dones com dels partits d'esquerra en els consells locals. Una segona troballa interessant és la interacció entre tots dos factors. Així, es constata que les dones tenen un impacte significatiu en la proporció d'infants en cura infantil pública, encara que això només es manifesta clarament en un entorn polític dominat per partits de dretes.

L'estudi planteja dues hipòtesis de partida principals: la primera, que les diferències en la cobertura d'educació i de serveis de cura infantil pública a Àustria s'expliquessin d'acord amb el partit polític que està en el govern local, i la segona, que en aquesta bretxa hi influïssin factors de gènere, mesurats per variables com ara el gènere de l'alcalde o alcaldessa, així com pel percentatge de dones en el govern local.

Els resultats de l'anàlisi confirmen aquestes hipòtesis inicials. Així doncs, la proporció d'infants menors de 5 anys que reben cura infantil pública és, de mitjana, significativament menor als municipis en què el consell local presenta una proporció més elevada de membres de partits de dretes. Exactament, la cobertura de cura infantil es redueix entre un 0,82% i un 1,06% quan la proporció de la dreta augmenta un 10%. Pel que fa a la segona hipòtesi, lligada als factors relacionats amb el gènere, els resultats demostren que, com més gran és la proporció de dones en els governs municipals, més gran és també la proporció de nens i nenes que es beneficien dels serveis de cura infantil pública. Les dades són clares: la cobertura es redueix entre un 1,16% i un 7,16% si la proporció de membres masculins augmenta un 10%.

Com ja hem avançat, l'anàlisi també revela com interactuen tots dos factors entre si, ja que l'efecte positiu d'una major proporció de dones es reforça com més gran és la proporció de membres de dretes. De fet, sembla que la presència de dones en el govern municipal només té un impacte significatiu en la proporció d'infants en cura infantil pública quan el consell municipal està dominat per la dreta.

En definitiva, l'estudi de Walenta-Bergmann aporta evidències rellevants sobre com el color dels governs locals, en interacció amb la representació de gènere, pot influir en la cobertura de serveis d'educació i de cura infantil. Àustria és un país amb una estructura federal i dinàmiques de polítiques públiques en matèria de conciliació comparables a les d'Espanya. Els resultats subratllen la necessitat de promoure una major inclusió de dones en els governs locals, i aconsellen avaluar com la composició política dels consells municipals pot afectar la implementació de polítiques de cura infantil. En conclusió, en un context on les diferències entre territoris en la cobertura de serveis de cura infantil segueixen sent significatives, aprendre de l'experiència austríaca ens pot proporcionar estratègies útils per millorar l'equitat i eficiència en la provisió d'aquests serveis essencials.

CAUSES LOCALS I IMPLICACIONS GLOBALES DE LA REGULARITZACIÓ DE L'ÚS DEL SÒL

- **Publicació:** «Local Causes and Aggregate Implications of Land Use Regulation», *Journal of Urban Economics*, vol. 138, novembre del 2023, 103605. Disponible a: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S009411902300075X>
- **Autor:** **Andrii Parkhomenko**, professor del Departament de Finances i Empresa de la Marshall School of Business de la Universitat del Sud de Califòrnia (Estats Units).
- **Síntesi:** **María Sánchez Vidal**, doctora en Economia i sòcia de KSNET.

SÍNTESI DE LA IDEA

Aquest article explora per què algunes ciutats dels Estats Units tenen estrictes regulacions d'ús del sòl, quins són els seus efectes en l'economia del país i com se'n poden mitigar les conseqüències negatives per mitjà de polítiques públiques, ja que una restricció com aquesta pot influir en la productivitat i el benestar dels ciutadans (tant propietaris com arrendataris). Els experiments quantitativs demostren que una regulació local excessiva redueix la productivitat agregada en una localitat, però que no necessàriament en disminueix el benestar.

Les regulacions de l'ús del sòl són normes que limiten el desenvolupament de les àrees urbanes. D'una banda, inclouen elements purament normatius, com les lleis de zonificació o els procediments legals d'aprovació de projectes; de l'altra, també contemplan aspectes que no són de caràcter legal, com l'oposició pública al desenvolupament de certs projectes; per exemple, el conegut moviment «No al meu pati del darrere» (*Not In My Back Yard* o NIMBY, per les seves sigles en anglès). Així doncs, es tracta d'un cúmul de polítiques de competència clarament local, l'aplicació de les quals s'efectua no sense controvèrsia.

L'autor d'aquesta investigació, Andrii Parkhomenko, estudia com i quan són més restrictives aquestes regulacions, i quines conseqüències tenen les restriccions a les ciutats on s'apliquen. Parteix de la base que a les grans àrees metropolitanes, com les de Nova York, San Francisco o Los Angeles, on l'ús del sòl està molt regulat, molta gent es veu obligada a viure i treballar no allà on és més productiva, sinó allà on s'ho pot permetre.

Per estudiar aquest fenomen, l'autor desenvolupa un model teòric en què els propietaris d'habitatges i els arrendataris viuen en ciutats diferents. Els propietaris, el nombre dels quals és fix, voten a les eleccions locals per determinar el nivell de regulació de l'ús del sòl tenint en compte tres factors principals: la congestió urbana, les externalitats per aglomeració productiva i les rendes del sòl. Com a resultat d'aquest model, les ciutats amb una productivitat alta i béns i serveis atractius prefereixen regulacions més estrictes, i estan disposades a pagar costos elevats per convèncer l'alcalde o alcaldessa de mantenir-les. Si volen influenciar un candidat electoral perquè prometi una regulació estricta, els propietaris han d'incórrer en costosos esforços de *lobby*.

Amb tot, es tracta d'un model teòric, de manera que, per saber si això es confirmaria en la realitat, cal contrastar-ho amb dades empíriques de les ciutats. Per aquesta raó, el model es quantifica utilitzant dades empíriques d'un total de 201 àrees metropolitanes dels Estats Units, en el període comprès entre els anys 2005 i 2007. La informació inclou microdades de les persones residents en aquestes àrees metropolitanes, i també una detallada descripció dels mercats laborals i d'habitatge

locals durant el període analitzat. A més, l'autor recorre a dades de la regulació de l'ús del sòl en cada àrea metropolitana d'acord amb l'anomenat Índex de Regulació de Sòl d'Ús Residencial de Wharton. El resultat: el model teòric aconsegueix explicar, aproximadament, el 40% de les diferències observades en l'índex de Wharton, i replica amb èxit les relacions empíriques entre la regulació i variables com ara salaris, rendes i preus del sòl.

De fet, l'estudi realitza diversos experiments que mostren que la reducció de la regulació de l'ús del sòl fa que l'economia sigui més productiva. Els efectes positius més significatius sorgeixen en desregular les «ciutats estrella», que són grans àrees metropolitanes com les que hem esmentat, amb salaris alts i preus elevats pel que fa a l'habitatge, així com objecte d'una estricta regulació de l'ús del sòl.

Una de les claus per comprendre els efectes de la regulació del sòl urbà sobre el benestar de la ciutadania passa per distingir entre persones propietàries i persones arrendatàries. Així, els beneficis de relaxar la regulació en termes de benestar agregat (sumant beneficis i pèrdues del conjunt de la ciutadania) són molt menors que en estudis anteriors, en els quals només es tenien en compte les persones arrendatàries. Això passa perquè, quan la regulació és més laxa, els arrendataris es beneficien de lloguers més baixos, però els propietaris pateixen pèrdues a causa de la caiguda del valor del sòl.

Una altra troballa significativa té a veure amb l'efecte negatiu de la regulació existent sobre la productivitat i el benestar agregats: cada govern local tria les normes que desitja aplicar de manera independent, sense tenir en compte les implicacions que les seves decisions puguin tenir per a la resta de l'economia. Com a resultat, si les ciutats més productives tenen regulacions molt estrictes, les decisions polítiques locals condueixen a una mala assignació de la mà d'obra entre les diferents ciutats, i, en conseqüència, es produeixen pèrdues de productivitat i de benestar en el còmput global.

Com es poden mitigar, aquests efectes negatius? Parkhomenko suggereix dues polítiques: jugar amb els subsidis a les infraestructures, condicionats a un determinat nivell de regulació, i un impost sobre el valor del sòl. Amb la primera política, les «ciutats estrella» votarien per una regulació més baixa per tal d'obtenir fons federals. Amb la segona, els propietaris estarien menys interessats en regulacions estrictes, ja que les seves rendes del sòl resultarien més gravades. Totes dues polítiques farien que les ciutats es tornessin més assequibles, i això permetria que s'hi reubiquessin un nombre més gran de persones treballadores. Tot plegat redundaria en importants guanys en productivitat i benestar, per bé que també podria fer augmentar la desigualtat salarial.

Les conclusions d'aquest estudi són rellevants per a Espanya, on moltes ciutats també breguen amb problemes de manca d'habitatge assequible i poc creixement econòmic a causa de les estrictes regulacions de l'ús del sòl. Els alcaldes i les alcaldesses espanyols podrien considerar polítiques que equilibrin millor els interessos dels propietaris i arrendataris, reduint les restriccions innecessàries que limiten el desenvolupament urbà. Implementar solucions com les que proposa l'autor demanaria una coordinació entre municipis d'una mateixa comunitat autònoma o fins i tot entre diferents administracions. Planteja un repte complex, però, d'acord amb el model que hem presentat aquí, en el futur, podria beneficiar les ciutats en termes de productivitat i benestar agregat.

ELS EFECTES DE FIXAR OBJECTIUS REGIONALS SOBRE LA GENERACIÓ DE RESIDUS DOMÈSTICS

- **Publicació:** «The Effects of Regional Goal Setting on Household Waste», *Ecological Economics*, vol. 215, gener del 2024, 108015. Disponible a: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0921800923002781>
- **Autors:** **Yuichi Ishimura** és professor de la Facultat d'Economia de la Universitat de Kindai (Japó); **Takayoshi Shinkuma** és professor de la Facultat d'Economia de la Universitat de Kansai (Japó); **Kenji Takeuchi** és professor de l'Escola de Graduats en Estudis Ambientals Globals - Escola de Graduats en Economia de la Universitat de Kyoto (Japó); i, finalment, **Eiji Hosoda** és professor del Departament d'Economia de la Facultat de Ciències Polítiques i Economia de la Universitat de Tokai (Japó).
- **Síntesi:** **Llorenç B. Femenias Rosselló** és investigador a la firma KSNET, a més de professor associat i doctorand a la Facultat d'Economia i Empresa de la Universitat de les Illes Balears.

SÍNTESI DE LA IDEA

El sol fet de fixar objectius de reducció de residus alimentaris pot influir en el nombre de residus domèstics que es generen. Els resultats d'aquest estudi realitzat al Japó evidencien que establir metes específiques va contribuir que cada any es generessin, aproximadament, 3,38 kg menys de residus per habitant. Aquest descens, a més, va comportar una caiguda dels costos econòmics associats al malbaratament alimentari.

La fixació de metes és una estratègia utilitzada regularment per fomentar comportaments proambientals entre els individus. Així, són nombrosos els casos en què les autoritats pretenen modificar, per aquesta via, els patrons de consum de recursos naturals i la generació de residus a les llars. Tanmateix, l'efectivitat d'aquestes estratègies en entorns reals encara és objecte de debat per manca d'evidències clares i robustes. Aquest estudi ve a omplir aquest buit. En aquest treball, els autors aborden la relació específica entre l'establiment d'objectius en les polítiques públiques municipals de reducció de residus alimentaris i la generació de residus domèstics al Japó. Per fer-ho, utilitzen un conjunt de dades únic sobre la implementació de diferents polítiques de reducció de residus alimentaris i hi apliquen diversos mètodes econòmics, amb la finalitat de determinar quin ha estat l'efecte real d'establir metes en la definició d'aquestes polítiques sobre la generació final de residus domèstics.

Per aconseguir-ho, segueixen diferents passos. En primer lloc, apliquen un enfocament de variables instrumentals (IV) per abordar la possible endogeneïtat en la fixació de metes de reducció dels residus alimentaris. A més, combinen aquest enfocament amb uns models anomenats de diferències en diferències (DID) i aparellament per puntuació de propensió (PSM), que persegueix verificar la consistència dels resultats obtinguts. L'ús d'aquests mètodes permet als autors controlar que la reducció efectiva de la generació de residus sigui de veritat atribuïble a la política de fixació de metes i no a altres factors.

Els resultats de l'estudi aporten una evidència sòlida de l'impacte positiu d'establir metes de reducció de residus alimentaris per aconseguir que es produeixin menys residus domèstics. Els models indiquen que fixar objectius redueix la generació de residus en aproximadament 3,38 kg *per capita* a l'any, cosa que suposa un estalvi de 689 milions de dòlars anuals en les activitats de

processament de residus urbans per al conjunt del Japó. Aquest efecte és considerablement més gran si es compara amb altres polítiques que intenten reduir la producció de residus i que no inclouen metes específiques, com poden ser la fixació de freqüències de recollida o els sistemes de preus unitaris. Les troballes subratllen la importància de triar objectius clars i específics en les polítiques ambientals locals per tal de fomentar comportaments proambientals en la ciutadania.

Cal assenyalar que, per confirmar la validesa interna i externa dels resultats obtinguts, els investigadors han aplicat una sèrie de proves addicionals. Una d'aquestes proves consisteix en una anàlisi de placebo, el resultat de la qual demostra que fixar objectius de reducció de residus alimentaris no afecta de manera significativa la generació d'altres tipus de residus, com els materials reciclables. Això és rellevant en la mesura que suggereix que la política orientada específicament a reduir residus alimentaris no provoca efectes secundaris (ni positius ni negatius) en la gestió d'altres tipus de residus.

Un altre aspecte destacable és la importància que el procés de fixació i avaluació de metes sigui participatiu. Incloure en aquest procés les diferents parts interessades –incloent-hi ciutadans, polítics i acadèmics– pot fer augmentar la pressió sobre els responsables de les polítiques perquè treballin per assolir els objectius establerts i per millorar l'efectivitat de les polítiques ambientals. Aquest enfocament participatiu pot ser crucial per garantir que les metes de reducció de residus siguin ambicioses, realistes i alineades amb les necessitats i expectatives de la comunitat.

No obstant això, l'article reconeix algunes limitacions. La que més preocupa els autors té a veure amb la disponibilitat i la consistència de les dades. Encara que el conjunt de dades utilitzat és únic i detallat, hi ha inconsistències pel que fa a la seva compilació entre diferents municipis i anys. I això podria afectar clarament la precisió de les estimacions, per la qual cosa apunten la necessitat de disposar de conjunts de dades més detallats i longitudinals en investigacions futures.

Aquestes limitacions no eclipsen, però, les importants implicacions que tenen les troballes de l'estudi de cara a la definició i la gestió de polítiques ambientals en l'àmbit municipal. Quines són aquestes implicacions polítiques i pràctiques? En primer lloc, la conclusió que els governs locals poden millorar significativament la gestió de residus i contribuir als objectius de desenvolupament sostenible mitjançant la incorporació de metes clares i específiques en les seves polítiques ambientals. A més, els autors assenyalen que la fixació d'objectius podria ser una estratègia interessant també per a altres tipus de residus, com és ara el cas dels plàstics, cosa que podria portar a una gestió més efectiva i sostenible en l'àmbit municipal. Tot això és particularment rellevant en el context dels Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) de les Nacions Unides i altres acords internacionals, com l'Acord de París i el Protocol de Kioto, per la lluita contra l'emergència climàtica.

En definitiva, l'evidència presentada suggereix que fixar metes de reducció de residus ambientals pot ser una eina poderosa per promoure comportaments proambientals entre la ciutadania i per millorar la gestió de residus en l'àmbit local. No tan sols és efectiu per reduir el nombre de residus generats, sinó també per reduir els costos associats a la gestió de residus i a la pèrdua econòmica deguda al malbaratament d'aliments. Per acabar, la possibilitat de generalitzar aquests resultats a altres tipus de residus situa la fixació de metes com un instrument clau a l'hora d'alinear la política urbana amb els esmentats ODS.

UNA CIUTAT ON VIDA, FEINA, SERVEIS I OCI ESTIGUIN A PROP

Carlos Moreno, *La revolución de la proximidad. De la «ciudad-mundo» a la «ciudad delos quince minutos»*, Alianza Editorial, Madrid, 2023.

Per **Juan Echániz Sans**

A la seva obra *La revolución de la proximidad*, Carlos Moreno proposa un urbanisme que prioritza la proximitat, l'ecologia urbana i la participació ciutadana. El seu enfocament multidisciplinari i humanista, influenciat per figures com Edgar Morin o Jane Jacobs, es concreta en un model de ciutat on les necessitats bàsiques es puguin satisfer localment, de manera que es minimitzin els desplaçaments i es fomenti una relació entre la ciutadania i el seu entorn. És el que Moreno anomena «dret a viure a la ciutat». L'autor, que aborda els reptes de la urbanització accelerada després de repassar l'evolució històrica de les ciutats, advoca per la renaturalització urbana i per l'ús de la tecnologia per millorar la qualitat de vida, així com la creació de «béns comuns urbans» i una democràcia local més participativa. La seva visió holística per afrontar els reptes ecològics i socials de la urbanització ha influït en les polítiques urbanes de ciutats importants, com ara París.

Carlos Moreno té una trajectòria interessant. És un humanista franco-colombià que, com a matemàtic i informàtic, ha forjat la seva carrera en el món científic i tecnològic, en el qual ha merescut nombroses distincions pels seus projectes de transferència tecnològica i robòtica. Cal destacar, també, la seva primerenca dedicació als treballs sobre la ciutat intel·ligent i sostenible. El seu acostament als problemes de la ciutat i les noves megalòpolis parteix d'una convicció: la necessitat de teixir unes noves relacions humanes basades en el respecte, el diàleg, l'intercanvi, l'educació i la benevolència. Avui dia, Moreno és mundialment conegut per promoure la «ciutat dels 15 minuts», i les seves propostes ja han estat adoptades per ciutats importants, com ara París. ONU-Hàbitat s'ha fet seva la recomanació de la «ciutat dels 15 minuts» com una de les estratègies per a la millora de les ciutats en clau sostenible, habitable i viable.

La «ciutat dels 15 minuts» els sonarà a aquells que hagin conegut la vida de barri. Es tracta d'una ciutat on les necessitats bàsiques es puguin resoldre caminant, sense grans desplaçaments forçosos, de manera que el ciutadà, a més de moure's de manera sostenible, pugui guanyar temps. Gràcies a la reducció dels temps de desplaçament, la ciutadania podrà aprofitar aquest temps lliure per socialitzar, pel bé de la comunitat o, simplement, per dedicar-se a les seves aficions.

Carlos Moreno exposa aquest concepte d'urbs a *La revolución de la proximidad*, on aborda la seva visió de la ciutat actual i els reptes que planteja a escala planetària, alhora que formula propostes per a una nova relació de l'home amb els seus semblants i el seu entorn.

La visió de la ciutat i del fenomen urbà de Moreno és multidisciplinària i culta, i aquest aspecte és, segurament, el més atractiu del llibre, el qual, en general, és força amè. Les seves referències són variades, començant pel seu mestre i amic Edgar Morin, filòsof i sociòleg, del qual aplica la seva teoria de la complexitat a la ciutat. Altres influències que marquen el seu concepte de ciutat són escriptors com Jorge Luis Borges,

Arthur Rimbaud o Italo Calvino. També ocupen un lloc destacat Lewis Mumford, Jane Jacobs o Henri Lefebvre. El pròleg i l'epíleg de *La revolución de la proximidad* van a càrrec de Richard Sennett i Saskia Sassen, respectivament, cosa que reforça aquesta mirada externa a l'urbanisme més ortodox (que sovint planteja propostes incompletes per solucionar els problemes actuals de les ciutats). En aquest sentit, és una obra agradable de llegir, especialment pel seu profund humanisme, i també per la seva interpretació de la ciutat i el diagnòstic que fa dels problemes que la creixent urbanització suposarà per al planeta.

A la primera part, Carlos Moreno fa un recorregut per la història dels assentaments humans, en un intent d'extreure'n l'essència, seguint l'empremta de les reflexions de Richard Sennett a *Construir y habitar*. L'itinerari inclou des de les ciutats en l'antiguitat fins als problemes contemporanis, caracteritzats per una accelerada urbanització de la població mundial. L'autor remarca que el «dret a la ciutat» que proclamava Henri Lefebvre s'ha d'interpretar en l'actualitat com el «dret a viure a la ciutat», cosa que li servirà per crear el marc en què planteja les seves propostes.

Juntament amb aquesta idea inicial, l'autor reivindica la complexitat de la ciutat actual: «múltiple, imperfecta, incompleta i fràgil». Aquesta complexitat fa que la ciutat visqui un canvi permanent i que mai no estigui acabada. I, per aquesta raó, l'aproximació al seu govern i a la resolució dels seus problemes ha de ser modesta, ja que la ciutat seguirà al seu lloc –tot i que transformada– després de qualsevol decisió que es prengui. La ciutat és fràgil perquè està sotmesa a totes les mirades, crítiques, lluites i contradiccions.

La creixent urbanització del planeta

Però de quina ciutat estem parlant? De les «ciutats mundials» (Peter Hall, 1966) i de les «ciutats globals» (Saskia Sassen, 1991) hem passat a les megalòpolis, a les *global city regions* (Allen Scott, 2001) i a les «hiperregions» urbanes xineses. Més enllà dels seus avantatges o aspectes positius per al desenvolupament de la humanitat, com la reducció de la pobresa, el factor més important que comporta la creixent urbanització del planeta és el fet que produeixi externalitats i pertorbacions socials i ecològiques. I no tan sols les provoca en les mateixes aglomeracions centrals, sinó també en les ciutats mitjanes i intermèdies, ja que les grans aglomeracions augmenten el seu radi d'influència en un territori cada vegada més extens que, de manera progressiva, va incorporant lògiques urbanes en el seu funcionament.

Així doncs, l'autor dedica una gran part del llibre a l'exposició dels fenòmens associats a la creixent urbanització del planeta i als problemes ambientals, amb profusió de dades i exemples que li permeten afirmar que la civilització humana assisteix a una nova revolució –com al seu dia la Revolució Industrial i les anteriors a aquesta–, basada en l'«hipercreixement» de les ciutats i en una progressiva extensió de l'estructura urbana a amplis espais rurals. Aquesta revolució representa un desafiament ecològic i climàtic de grans proporcions per a la humanitat, que a més suposa un risc econòmic i social de segregació espacial sense retorn i un augment obligat de la mobilitat.

Una nova relació

Reconduir els efectes nocius de la urbanització salvaguardant-ne els beneficis constitueix un gran repte, però al mateix temps ofereix una gran oportunitat perquè els éssers humans es relacionin d'una manera diferent entre ells i amb la natura. D'alguna manera,

el desenvolupament del concepte del «dret a viure a la ciutat» pot aconseguir una nova revolució –en aquest cas, ecològica–, en modificar la relació humana amb els quatre elements bàsics (aigua, foc, terra i aire). En aquest context, Moreno menciona la necessitat de renaturalització i revegetalització de la ciutat, que també propugnen els defensors de la ciutat biofílica.

Per a l'autor, una «nova» relació amb la ciutat pot donar lloc a un sentit de pertinença actualitzat. I aquesta posada al dia del «dret a la vida a la ciutat» és la nova reivindicació popular que està emergint des de fa temps, i, més enllà de l'habitatge (Lefebvre), inclou moltes altres coses, que es resumeixen en un accés digne als serveis que garanteixen la qualitat de vida; en concret: feina, compres, sanitat, educació o oci. Moreno creu que el desenvolupament del feminisme, de la tecnologia i de la participació poden afavorir aquest canvi d'actitud.

Un cop delimitat el marc de treball, l'autor precisa que els objectius que han d'aconseguir les ciutats sostenibles són convertir-se en habitables, viables i equitatives. Estem parlant, per tant, d'ecologia, d'economia i de desenvolupament social. Reivindica, així, l'economista Muhammad Yunus, Premi Nobel de la Pau l'any 2006, i la seva teoria dels tres zeros: «un món amb carboni zero, pobresa zero i exclusió zero». Així doncs, com a instruments de diagnòstic i per a l'acció, Moreno proposa una aproximació humanística –i no tan sols tècnica– als problemes de la ciutat per mitjà de tres eines: l'ecologia urbana (estudi dels éssers vius que habiten la ciutat, les relacions entre ells i amb el medi urbà), la mesologia (estudi de l'acció humana) i l'etologia (estudi del comportament humà). Aquestes tres ciències ens han de permetre reflexionar sobre els reptes de les ciutats i la posició de l'home respecte a aquests des d'un punt de vista holístic. L'objectiu és que el ciutadà prengui consciència d'on viu, però també «del món del qual viu»: sobre el seu entorn, els subministraments o l'impacte en el planeta.

Per a aquesta nova articulació de les relacions entre els éssers humans, i entre aquests i la natura, l'autor posa en valor els conceptes de «bé comú urbà», del respecte a l'altre i a la diferència. La part més concreta de la proposta és la que l'autor dedica a explicar com portar a la pràctica aquest plantejament en ciutats on s'ha perdut la vida de barri, i on els desplaçaments en cotxe privat o transport públic s'han tornat obligats per satisfer qualsevol necessitat considerada com a bàsica.

«La proximitat posada a prova» és el capítol on l'autor «atterra» una mica en les solucions, sense que lògicament pugui donar cap recepta ni solució general, ja que aquestes dependran de la situació i del diagnòstic de cada ciutat. L'autor ja adverteix que les seves propostes són més aviat un full de ruta que una recepta universal.

La «ciutat dels 15 minuts» és aquella en què les necessitats bàsiques es poden resoldre sense grans desplaçaments forçosos. En aquest sentit, no es tracta de res diferent a tot el que s'ha anat perdent a les nostres ciutats tradicionals com a conseqüència de la dinàmica del mercat comercial i de la localització dels centres de treball als afores dels nuclis urbans, però és un urbanisme poc atent respecte a la barreja d'usos i de dotacions públiques escasses o inadequades.

Carlos Moreno beu per a tot això de Lewis Mumford i Jane Jacobs, que, en un context diferent i en una època anterior –la ciutat americana i l'explosió de l'ús de l'automòbil–, ja van alertar sobre les tendències que afectarien posteriorment, en major o menor grau, la resta de ciutats del món. També s'inspira en el moviment del New Urbanism, en els estudis sobre la geografia del temps (Torsten Hägerstrand) o en els treballs sobre el ritme de la ciutat de l'escola francesa de François Ascher i Luc Gwiazdzinski. El seu humanisme tecnològic deu molt, també, a Patrick Geddes i a Élisée Reclus.

La seva teoria de la «ciutat dels 15 minuts» té alguna cosa de tot això, però Moreno ho relaciona, a més, amb habilitat per aconseguir un únic objectiu: minimitzar desplaçaments forçosos i guanyar temps per al ciutadà. És important l'èmfasi que l'autor posa en el concepte de temps lliure, com a conseqüència de la reducció dels temps de desplaçament. S'estalvia un temps lineal (*cronos*) que permet disposar de temps per a la creació (*kairós*) i de temps per a la individualitat i la immanència (*aión*).

Ciutat multipolar i multicèntrica

La «ciutat dels 15 minuts» (cronourbanisme) ha de ser multipolar –d'alguna manera, s'ha de desconcentrar en diversos centres–, ha de tenir com a objectiu acostar els serveis a la gent, ha de posar en valor allò local per damunt d'allò global, ha de recuperar els vincles de veïnatge, ha de ser capaç de generar les condicions per compensar les imposicions d'estatus que produeix l'organització del treball i, concretament, ha de limitar l'espai dels vehicles privats per recuperar llocs. La ciutat resultant serà multicèntrica i tendirà a modelar-se segons els usos de la ciutadania, no segons les dinàmiques del mercat.

Per aconseguir-ho, l'autor llança algunes idees, per exemple, diversificar els usos de determinats equipaments o infraestructures urbanes unifuncionals, o reinventar espais públics per afavorir les relacions socials. A partir d'això, advoca per la «cronotopia», un concepte que l'autor entén en el seu sentit estricte (*cronos* significa 'temps'; *topos*, 'espai' o 'lloc'), a manera de marc espaciotemporal en relació amb la ciutat i els seus equipaments, i en relació amb la multiplicació d'usos que proposa. Una de les preocupacions que expressa és que la ciutat recuperada generi identitat i sigui respectada pels seus habitants. Així, propugna la «topofília», o amor vers un lloc, amb l'objectiu de generar un context en què les seves propostes tinguin èxit.

L'autor considera que aquests tres conceptes –el cronourbanisme, la cronotopia i la topofília– assenyalen el camí per acostar la demanda de l'habitant a l'oferta, i que la «hiperproximitat» produirà nous models econòmics i socials que ja estan, en part, emergint, gràcies al teletreball, la digitalització i la ubiqüitat. Aquests nous models ajudaran a substituir la mobilitat obligada per una mobilitat sostenible escollida.

Més enllà de l'ús polivalent de l'espai urbà i dels equipaments, els aspectes més concrets de la seva proposta són la limitació de l'espai per als vehicles i la reducció del perímetre de determinades parts de la ciutat, de manera que s'hi puguin desenvolupar les funcions urbanes essencials: habitatge, feina, compres, educació, salut i oci. En definitiva, es tracta de generar una ciutat policèntrica basada en la proximitat, la barreja, la densitat i la ubiqüitat.

La «ciutat dels 15 minuts» utilitza la noció d'ubiqüitat i la tecnologia per recuperar els vincles socials. Carlos Moreno és científic i tecnòleg, així que emfasitza la part positiva de la tecnologia orientada al progrés en clau ecològica i a la transformació urbana. Vist així, la cartografia digital, la geolocalització o les dades obertes han de permetre, al seu entendre, millors serveis i oportunitats per a la ciutat, posant sempre la tecnologia al servei de la ciutadania. De fet, Moreno considera que l'objectiu és la *civic tech*, que dibuixa una ciutat fundada en eines tecnològiques que ajudin la ciutadania a recuperar el vincle social i a inventar nous models democràtics. La *civic tech* serà, en definitiva, una ciutat participativa a partir de la tecnologia.

«Béns comuns urbans»

I aquí entrem en la part més política de les propostes de Moreno, que es basa en el desenvolupament dels «béns comuns urbans», en línia amb el que ha teoritzat Elinor Ostrom, Premi Nobel d'Economia l'any 2009. Aquests béns comuns estan pensats per lluitar contra les lògiques mercantils en la prestació de serveis urbans i per defensar els serveis públics, de manera que comporten la implicació ciutadana, així com la defensa de la democràcia en l'àmbit local. Aquestes propostes han estat recollides per l'alcaldessa de París, Anne Hidalgo, en el seu programa electoral, i han servit d'inspiració a molts grups d'esquerra a Europa. Aquest va ser el cas del partit d'Ada Colau, alcaldessa de Barcelona entre els anys 2015 i 2023, ja que En Comú Podem va centrar una part de les seves propostes en l'ideari dels béns comuns.

Tot aquest plantejament és aplicable a les grans ciutats, on, com a conseqüència de les lògiques del mercat, l'experiència de vida s'ha tornat incòmoda a causa dels desplaçaments, la contaminació o la manca d'oportunitats a l'hora d'accedir als serveis bàsics. En canvi, no queda gaire clar com es pot aplicar en territoris o ciutats intermèdies. Per al cas francès, l'autor defensa trencar el centralisme i empoderar les comunitats territorials, especialment els municipis. La seva idea passa per vertebrar una nova relació més equilibrada i natural entre camp i ciutat, per una «aliança territorial» per a la qual proposa els «territoris de mitja hora». Vindrien a ser l'adaptació de la seva proposta urbana a la resta del territori.

El més interessant de les propostes de Carlos Moreno és que posa el focus en la necessitat d'una ciutat composta per barris que tendeixin a l'autosuficiència pel que fa a moltes de les funcions urbanes que considerem bàsiques i d'ús diari. Això no és cap concepte nou, però sovint els governants i els planificadors se n'obliden. L'aposta de l'autor per fer de la tecnologia una aliada per aconseguir aquest objectiu també és interessant, malgrat que fins ara el seu ús hagi creat problemes nous; per exemple, en el cas de les plataformes de pisos turístics. Tampoc no queda gaire clar com es governa la ciutat multipolar resultant de les seves propostes. Tot i que l'autor està a favor de donar més poder als ajuntaments i a les autoritats locals, al mateix temps critica la professionalització de les elits polítiques. Us sona d'alguna cosa?

